

December 1-jétől tilos az EU által korlátozott három neonikotinoid hatóanyaggal csávázott repce, kukorica és napraforgó vetőmagok forgalmazása és vetése

Az Európai Bizottság által kibocsátott 485/2013/EU rendelete értelmében az **imidakloprid, klotianidin és tiametoxám** hatóanyagokkal kezelt vetőmagok forgalmazása és felhasználása a rendelet mellékletében felsorolt növények (többek között a kukorica, repce, napraforgó, szója, mák) esetében 2013. december 1-je után tilos. Ez alól kivételt képez az őszi kalászos gabonafélék csávázott vetőmagjainak forgalmazása és felhasználása. Tilos lesz továbbá a méhekre vonzó minősített növények virágzást megelőző permetezése, valamint e kultúrák előtt végzett talajfertőtlenítés is.

A rendelet további szigorítást is bevezet a kérdéses hatóanyagokat tartalmazó készítmények esetében, nevezetesen, hogy csak szakképesítéssel rendelkező felhasználók számára lesznek elérhetők. Ez annyit jelent, hogy az érintett hatóanyagot tartalmazó készítmények közül eddig III. forgalmi kategóriában lévő növényvédő szereket át kellett sorolni az I. vagy a II. kategóriába. A szigorításokat szeptember 30-tól kellett átvezetni a termékcímkéken.

A döntés hátterében az áll, hogy egyes ökotoxikológus kutatócsoportok e három hatóanyag tekintetében, a rendeltetésszerű felhasználás mellett a méhekre gyakorolt káros, direkt pusztulást még nem okozó, ún. szubletális hatásokról számoltak be. A vizsgálatokra hivatkozva felmerült, hogy e hatóanyagoknak szerepük lehet a méhkolóniák világszerte jelentkező elnéptelenedésében, jóllehet ezt sem az EFSA, sem a Bizottság eddigi jelentéseiben nem találta egyértelműen bizonyítottnak. Az elmúlt évtizedben egyébként mind európai átlagban, de különösen Magyarországon a méhcsaládok száma jelentősen növekedett.

Tömeges méhmérgezések az EU-ban a neonikotinoidok miatt

2008-ban Németországban tömeges méhpusztulások fordultak elő zömmel repce táblákon, de nem a repce kezelésének következtében. **A vizsgálatok kiderítették, hogy minden esetben a csávázott kukorica vetése során sodródott a mérgező por a virágzó növényekre, és ennek estek áldozatul a méhek.**

Közismert, hogy a kukorica mag sima felületén nehezen tapad meg a csávázószer, a leporlott anyagot viszont a pneumatikus vetőgépek a levegőbe juttatták ki, így az az éppen virágzó repcetáblákra ülededett, különösen szeles időben.

A jelenség több tagállamban is előfordult, ezért az érintett tagállamok óvintézkedéseket tettek a szóban forgó hatóanyagokat tartalmazó növényvédő szerek forgalomba hozatalának átmeneti felfüggesztése érdekében, többek közt Franciaországban a repce, Németországban és Olaszországban a kukorica, illetve Szlovéniában az összes növénykultúra esetében.

Neonikotinoid készítmények engedélykiratainak felülvizsgálata 2010-ben

Az Európai Bizottság felismerve a csávázó szeres por elsodródásából adódó, egyre fenyegetőbb problémát, a 2010/21/EU bizottsági irányelvében, a 91/414/EGK tanácsi irányelv engedélyezett hatóanyaglistáján szereplő klotianidin, tiametoxám, imidakloprid, valamint fipronil esetében a jóváhagyási feltételek módosításáról intézkedett.

2010 októberében a magyar engedélyező hatóság érvényesítette a fenti kívánalmakat az engedélykiratokban. Ennek következtében **az érintett hatóanyagok csávázószer okiratai többek között előírják, hogy pneumatikus géppel vetni csak akkor lehet, ha a kilépő levegőt a talaj felszínére vagy a barázdába vezetik.** Ezzel egyidejűleg a gyártó cégek a csávázó szerek ragasztó anyagait erősebbre cserélték, hogy csökkenjen a leporlás veszélye.

Úgy tűnt, hogy a fenti intézkedések elegendőek ahhoz, hogy Magyarországon e rendkívül méhveszélyes hatóanyagok ne okozzanak méhpusztulásokat.

Ugyanakkor továbbra is figyelmet kapott a neonikotinoidok esetleges nem kívánt hatása, mivel *szisztemikus anyagok lévén ezeket a kezelt növény bármely része felveheti, akár a csávázott magon, akár a kifejlett növény permetezésén keresztül, s így esetenként eljut a kezelt növény pollenjébe és a nektárjába is.*

Neonikotinoid hatóanyagok kockázatának újraértékelése (2012-2013)

A Science folyóiratban 2012-ben megjelent tanulmányaikban brit és francia kutatócsoportok a neonikotinoidok hatásait vizsgálták. A tanulmányok az alacsony dózisú rovarölő szernek kitett méhpopulációkban a poszméh királynők számának csökkenését, illetve a mézelő méhek navigációs képességének megzavarását figyelték meg. A tanulmányok nagy publicitást kaptak, bár az eredmények reprodukálhatóságát és szántóföldi körülményekre alkalmazhatóságát sokan megkérdőjelezték. (Az etetés nem a valóságban előforduló körülmények között történt, így a méhek a reálisnál sokkal nagyobb mennyiségű vegyszert vettek magukhoz.)

Az Európai Bizottság 2012 márciusában felkérte az Európai Élelmiszerbiztonsági Hatóságot (EFSA), hogy vizsgálja meg a három kritikus neonikotinoid (*tiametoxám, klotianidin, imidakloprid*) és a *fipronil* hatóanyag méhekre gyakorolt kockázatát.

Az 2013. január 16-án közzétett jelentésében az EFSA a kérdéses hatóanyagokat egyes felhasználásokban kockázatosnak minősítette a mézelő méhre és a vadméhekre vonatkozóan. Ugyanakkor a jelentés arra hívta fel a figyelmet, hogy a feltárt kockázat kizárásához további vizsgálatok (pl. szabadföldi kísérletek) szükségesek.

Mivel a tagállamok nem tudtak minősített többséggel dönteni a javasolt intézkedésekről, a Bizottság 2013. május 24-én saját hatáskörben kibocsátotta a 485/2013/EU végrehajtási rendeletét, mely szerint az *imidakloprid, klotianidin és tiametoxám* hatóanyagok jóváhagyási feltételei módosulnak. Ennek következtében a hatóanyagokat tartalmazó *növényvédő szerek* (csávázószer, permetezőszer vagy talajgranulátum) *nemzeti engedélykiritait valamennyi tagállamban kötelező volt módosítani, vagy visszavonni 2013. szeptember 30-ig.* A módosító, vagy visszavonó határozatokban megállapítható türelmi időszak legkésőbb 2013. november 30-án lejárt. Hasonló korlátozásokat fogadtak el júliusban a *fipronil* hatóanyag esetében is, amely azonban nálunk csak engedéllyel rendelkezik, de nincs forgalomban. A *fipronil* esetében az okiratokat 2013 végéig kell módosítani, 2014. február 28-ig tartó türelmi idővel, továbbá a vetés az engedélyezett kultúrák kivételével március 1-jétől tilos.

Hazai engedélykiritat módosítások az EU által elrendelt korlátozások következtében

- Az említett hatóanyagokat tartalmazó készítményekkel való *csávázás, ill. ezen csávázott vetőmagvak felhasználása a 2014-es évtől nem lesz engedélyezett a tavaszi kalászosok, illetve a rendeletben méhekre attraktívnek minősített kultúrák tekintetében.*

Ennek következtében 2013 őszén a csávázott repcét még el lehetett vetni, de december 1-jétől már tilos az érintett hatóanyagokkal kezelt vetőmagok forgalmazása és felhasználása. Emiatt a következő szezonnra napraforgót és kukoricát csávázni már nem érdemes. A korlátozás az őszi kalászos vetőmagvakat nem érinti.

- Tilos továbbá a méhekre attraktívnek minősített kultúrákban a *talajfertőtlenítés* alkalmazása is (ez a *klotianidin* tartalmú Santana, más néven Cheyenne nevű termékre vonatkozik).
- Az említett hatóanyagokat tartalmazó készítményekkel való *permetezés* tekintetében a következő szigorítások történtek:

- *kalászosokban* való felhasználásuk nem engedélyezett;

- *a rendeletben méhekre attraktívnek minősített kultúrák* tekintetében csak az elvirágzást követő felhasználásuk engedélyezett.

A korlátozás nem vonatkozik a *méhekre nem attraktív növényi kultúrákban* történő felhasználásokra. Ezek általában azok a növények, ahol a betakarítás a virágzás előtt történik (pl.

káposztafélék, egyes gyökérzöldségek). A burgonya, paradicsom és cukorrépa nem került fel az attraktív növények listájára, így azok virágzás előtt is kezelhetők. A burgonya és paradicsom virágokat a poszméhek látogatják, ezért a magyar hatóság a virágzást megelőző 5 napon belüli és a virágzáskori rovarölő szerek permetezést továbbra sem engedélyezi.

A korlátozás nem érinti továbbá a *zárt termesztő berendezésben* történő permetezési felhasználást. Amennyiben azonban a berendezésekben virágzó állomány van, a virágzást megelőző 5 napon belüli és virágzáskori permetezési korlátozás itt is érvényes.

Tekintettel arra, hogy az EU rendelet azt is előírja, hogy a szerek csak szakképesítéssel rendelkező felhasználók számára lehetnek elérhetők, a III. kategóriájú készítményeket a hatóság II. kategóriába helyezi át, mivel ez megfelel a két kategóriás rendszert alkalmazó országokban a „hivatásos” jellegnek.

Magyarországon az *imidakloprid, klotianidin és tiametoxám* hatóanyagú szereknek összesen 39 engedélykirata van, az 5 párhuzamos behozatali engedélyt nem számítva.

Ezen okiratok módosításait a hatóság 2013. augusztus elejéig kiadta és az átcímkezéseket szeptember 30-ig kellett végrehajtani. A korlátozásokat két év múlva feloldhatják, ha megfelelő vizsgálatokkal bizonyítani lehet az elfogadható kockázatot.

A módosított okiratok megtalálhatók a hatósági engedélykereső rendszerben:

<http://airterkep.nebih.gov.hu/ENIR/Engedelykereso/Kereso.aspx>

NÉBIH NTAI